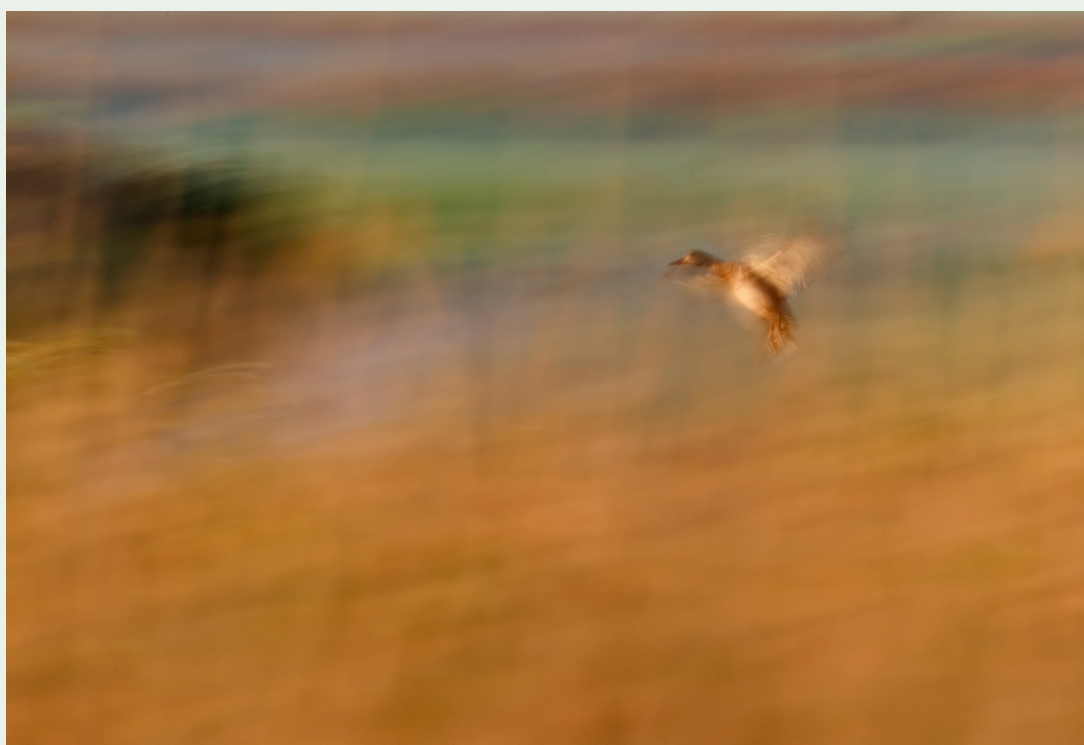

2025 - 2027

STUDIEGIDS

Tweejarige opleiding Integrative Nursing en Leefstijlcoaching

versie 1.2- 21 mei 2025

Studiegids Integrative nursing

Inhoudsopgave

Studiegids Integrative nursing	2
Inleiding	4
Integrative nursing	5
Stand van zaken AIM	9
Over de Academy for Integrative Medicine	10
Visie op leren	10
Digitale leeromgeving	11
Onderwijsvorm	11
Docenten	11
De opbouw van de opleiding	11
Opleidingsdoelen	12
Domein 1: Kennis	12
Domein 2: Vaardigheden	13
Domein 3: Verantwoordelijkheid en autonomie	13
Domein 4: Leefstijlcoach	14
Afronding van de opleiding	14
Locatie	14
Accreditaties	15
Overzicht centrale thema per lesdag	15
Opleidingsdata eerste jaar: 2025-2026	16
Opleidingsdata tweede jaar: 2026-2027	16
Informatie over de opleiding	17
Onderwijscommissieleden van integrative nursing	17
Besloten onderdelen	17
Open onderdelen	17
Toelatingseisen	17
Studiebelasting	17
Lestijden	17
Portfolio	18
Werkbezoek	18
Lesmateriaal	18
Vrijstelling	18
Uitstel	19
Examenreglement	19
Examen	19
Herkansing	19
Diploma	19
Praktische informatie	19
Studiekosten	19
Studiefinanciering	20
Erkenning	20
Organisatie	20
Bestuur	20
Raad van Advies	20
Opleidingscoördinatoren en officemanagers	21
Commissies	21
Algemene voorwaarden	22

Studiegids AIM Integrative Nursing en Leefstijlcoaching
2025 - 2027

Doelgroep en aanvangsniveau	22
Aanmelding	22
Herroeping/bedenktijd	22
E-mail en website	22
Vragen en beschikbaarheid secretariaat	23
Facturering	23
Conditie waaronder een opleiding niet door kan gaan	23
Annuleringen	23
Intellectueel eigendom	23
Acties	24
Geheimhouding	24
Acceptatie	24

Inleiding

Dit is de studiegids voor de opleiding tot integrative nurse. De studiegids is een wegwijzer voor jou en je begeleider om het leerproces, methodisch, doelgericht en effectief te laten verlopen. Deze informatie kun je ook terugvinden op ons leerplein, onder de tegel "Opleiding Integrative nurse".

Het integreren van kennis en vaardigheden in de praktijk is een essentieel onderdeel van de opleiding. Door tijdens de opleiding in de praktijk kennis toe te passen en te oefenen en te experimenteren met nieuwe vaardigheden en nieuw professioneel gedrag, krijg je de mogelijkheid om je verder te ontwikkelen als integrative nurse. De inhoud en niveau van de opleiding zijn grotendeels afgeleid van het expertisegebied integrative nurse¹ wat betreft de generieke competenties. Integrative nursing gaat niet alleen om de eigen ontwikkeling van de student of om de relatie met de zorgvrager. We reiken ook tools aan voor het omgaan met de context en de eigen werksetting. De competenties waaraan gewerkt wordt tijdens de opleiding worden verder uitgewerkt aan de hand van de eindtermen. Tijdens de opleiding willen we je stimuleren om een leven lang te leren en eigenaar te zijn en te blijven van je eigen leerproces. Om deze reden bieden we ook nascholing.

De opleiding maakt deel uit van de Academy for Integrative Medicine. Na een succesvol congres in 2012, Heel de mens, Integrative Medicine in de praktijk, is het initiatief geboren voor een opleidingsinstituut in Nederland, de Academy for Integrative Medicine (AIM) in navolging van academische instituten voor integrative medicine in de Verenigde Staten. Hieraan wordt meegewerkt door alle pioniers op dit gebied in Nederland, hoogleraren van diverse medische specialismen, wetenschappers en deskundigen op diverse vakgebieden, in nauwe samenwerking met beroepsverenigingen van artsen die integrale geneeskunde toepassen.

De coördinatie van de opleiding is in handen van Judith Meijer. Zij wordt hierin bijgestaan door Bea Tanis. Zij zorgen er samen met betrokken vaste en gastdocenten voor dat de opleiding inhoudelijk en organisatorisch goed wordt uitgevoerd. Een adviescommissie bestaande uit diverse experts uit het werkveld, waaronder de beroepsvereniging V&VN Complementaire zorg, adviseert over vakinhoudelijk onderwijs en ontwikkelingen in complementaire zorg.

We wensen je een plezierig en leerzaam opleidingstraject toe.

Karlien Bongers, hoofd docent
Judith Meijer en Bea Tanis, opleidingscoördinator en studentenbegeleiders

¹ <https://www.venvn.nl/media/bfjlzhm0/20160617-expertisegebied-verpleegkundige-complementaire-zorg.pdf>

Integrative nursing

Een korte geschiedenis

Integrative Medicine (IM) is inmiddels al 25 jaar aanwezig in Nederland. IM-zorgverleners hebben in de loop der jaren hun plaats weten te vinden binnen het Nederlandse zorglandschap. De term 'Integrative Medicine' staat voor de verbinding tussen reguliere en complementaire behandelvormen, met als uitgangspunt dat deze evidence-based zijn.

De ontwikkeling van IM in Nederland vond op verschillende plekken gelijktijdig plaats. In 1996 werd binnen het verpleegkundig beroep de term *complementaire zorg* geïntroduceerd door drs. Astrid Noorden. Zij deed onderzoek naar de toepassing van complementaire interventies door Nederlandse verpleegkundigen en formuleerde een werkdefinitie voor het begrip *complementaire zorginterventie*. Binnen de voorloper van de V&VN startte zij samen met de werkgroep Complementaire Zorg met het ontwikkelen van onderwijsmateriaal. Later werd de V&VN-afdeling Complementaire Zorg betrokken bij het opstellen van richtlijnen en nam zij het initiatief voor de ontwikkeling van een post-hbo-opleiding VCZ aan de HAN-VDO. Ook ontwikkelde de afdeling het beroepsdeelprofiel en het bijbehorende expertisegebied *Verpleegkundige Complementaire Zorg*, waarin de CanMeds-rollen zijn beschreven. Dit expertisegebied wordt momenteel geactualiseerd op basis van recente ontwikkelingen. De vernieuwde versie is van groot belang voor de beroepsgroep en kan werkgevers ondersteunen bij het opstellen van functie- of taakprofielen. Binnen de voorloper van de V&VN² startte zij samen met de werkgroep Complementaire Zorg met het ontwikkelen van onderwijsmateriaal. Later werd de V&VN-afdeling Complementaire Zorg betrokken bij het opstellen van richtlijnen en nam zij het initiatief voor de ontwikkeling van een post-hbo-opleiding VCZ aan de HAN-VDO. Ook ontwikkelde de afdeling het beroepsdeelprofiel en het bijbehorende expertisegebied *Verpleegkundige Complementaire Zorg*, waarin de CanMeds-rollen zijn beschreven. Dit expertisegebied wordt momenteel geactualiseerd op basis van recente ontwikkelingen. De vernieuwde versie is van groot belang voor de beroepsgroep en kan werkgevers ondersteunen bij het opstellen van functie- of taakprofielen.

Een ander belangrijk startpunt in Nederland was de afdeling kindergeneeskunde van het voormalige Slotervaartziekenhuis, wat onder andere leidde tot de oprichting van NIKIM³ in 2006. Aanvankelijk namen vooral medisch specialisten en later ook huisartsen hierin het voortouw. Dat neemt niet weg dat ook verpleegkundigen en andere zorgprofessionals in ziekenhuizen en huisartsenpraktijken veelal vertrouwd zijn met specifieke integrative technieken, zoals *therapeutic touch*, aromatherapie, massage en acupunctuur.

In de Verenigde Staten begonnen Mary-Jo Kreitzer en Mary Koithan tussen 2010 en 2015 met het vormgeven van *integrative nursing*, vanuit vergelijkbare ervaringen en inzichten. In 2018 werd in Nederland het *Consortium Integrative Zorg en Gezondheid (CIZG)* opgericht, dat zich aansloot bij de internationale beweging. Tot dit consortium behoren onder andere Lentis, het Louis Bolk Instituut, Máxima MC, Rijnstate

² V&VN is de beroepsvereniging van verpleegkundigen, verzorgenden en verpleegkundig specialisten (zie <https://www.venvn.nl/>).

³ Dit staat voor Nationaal Informatie en Kenniscentrum Integrative Medicine. Deze stichting is geëindigd in 2017.

Ziekenhuis en Apanta. Binnen het CIZG is een actieve werkgroep *Integrative Nursing* ontstaan, gericht op het ontwikkelen van praktische hulpmiddelen en een functieprofiel voor de *integrative nurse*.

Daarnaast zien we de afgelopen jaren een duidelijke opkomst van *leefstijlgeneeskunde* als beweging binnen de gezondheidszorg. Al deze ontwikkelingen vormen een belangrijke inspiratiebron voor de opleiding die hier gepresenteerd wordt.

Bestaande opleidingen

Wij zijn niet de eersten die een opleiding voor deze doelgroep hebben opgezet. Zowel Stibig als de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) hebben eerder opleidingsprogramma's ontwikkeld voor verpleegkundigen en andere zorgprofessionals op hbo-niveau. Samen hebben zij circa 250 zorgprofessionals opgeleid. Helaas zijn beide opleidingen om uiteenlopende redenen beëindigd. Vanuit het werkveld is meermaals aangegeven dat dit als een groot gemis wordt ervaren. Om die reden heeft de AIM besloten een nieuwe opleiding aan te bieden, specifiek afgestemd op deze doelgroep.

INES Handbook for Teachers in Nursing

In 2023 werd het driejarige Europese project *Integrative Nursing Education Series* (INES) formeel afgerond. Binnen dit project werkten onderzoekers en docenten uit Nederland, Denemarken, Zweden en IJsland samen. Zij onderzochten via een internationale survey welke cursussen in complementaire zorg er op dat moment bestonden en analyseerden de bijbehorende literatuur. Vervolgens werd een groep experts geraadpleegd over gewenste leerdoelen en competenties. Op basis daarvan werd een evidence-based handboek ontwikkeld: het *INES Handbook for Teachers in Nursing*.

Dit handboek bestaat uit drie series met in totaal elf hoofdstukken. Het biedt achtergrondinformatie over complementaire zorg en *integrative nursing*, suggesties voor lessen en opdrachten met didactische tips, praktijkcasussen en betrouwbare bronnen. Vanuit Nederland waren het Van Praag Instituut, Erasmus MC en V&VN betrokken bij dit project.

De inhoud van het INES⁴ Handbook, de ervaringen van studenten bij Stibig en HAN, en het werk van de V&VN-afdeling Complementaire Zorg vormen samen de inhoudelijke basis voor de opleiding die door de AIM is ontwikkeld.

Integrative nursing

In de praktijk worden de termen *integrative nursing* en *integrative medicine* vaak door elkaar gebruikt. Beide verwijzen naar hetzelfde gedachtegoed, dat zich richt op het combineren van reguliere en complementaire zorg binnen een holistische visie. In de Verenigde Staten wint een derde term aan populariteit: *Whole Health*.

Een werkdefinitie van *Whole Health* luidt:

⁴ INES = Integrative Nursing Education Series

Studiegids AIM Integrative Nursing en Leefstijlcoaching 2025 - 2027

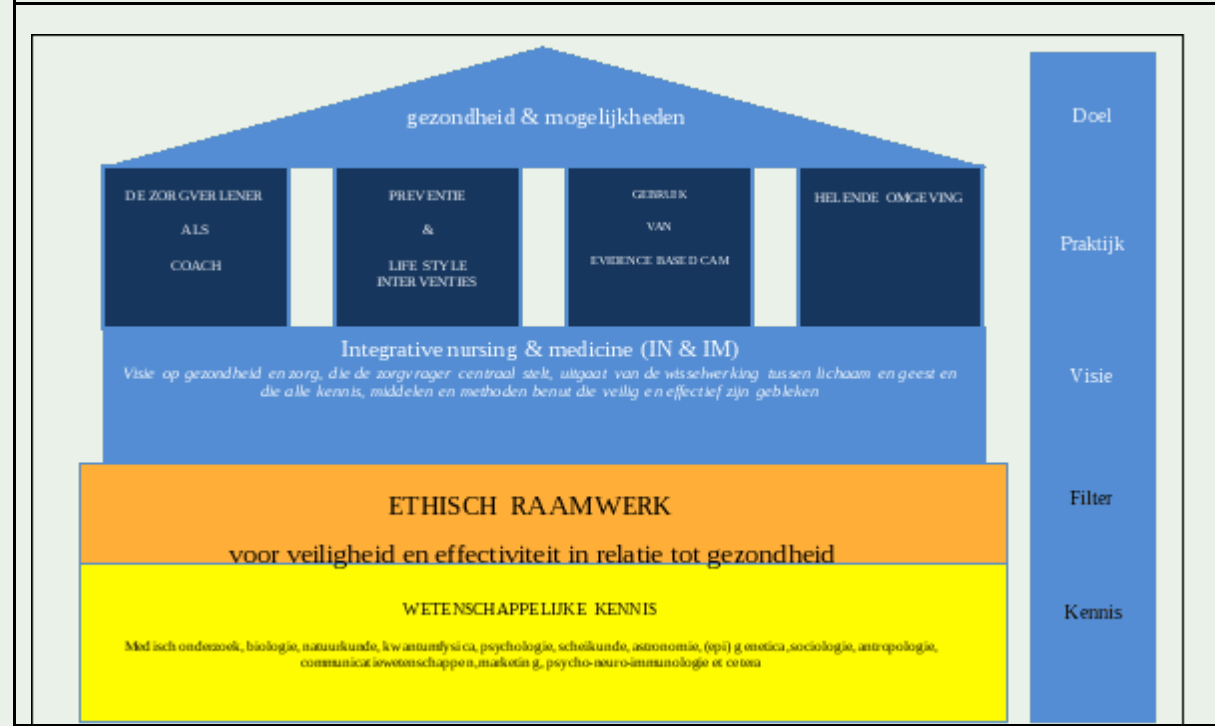
Whole health is physical, behavioral, spiritual, and socioeconomic wellbeing as defined by individuals, families, and communities. To achieve this, whole health care is an interprofessional, team-based approach anchored in trusted longitudinal relationships to promote resilience, prevent disease, and restore health. It aligns with a person's life mission, aspiration, and purpose.⁵

Deze benadering benadrukt het belang van een mensgerichte, multidisciplinaire samenwerking die gericht is op het bevorderen van veerkracht, preventie en herstel, in afstemming met de levensmissie en waarden van de persoon.

⁵ Bron: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK591719/>

Het basismodel integrative nursing & medicine beschrijft schematisch de pijlers van integrative medicine en integrative nursing.

Het basismodel integrative medicine en nursing⁶

De zes principes van integrative nursing

In integrative nursing wordt uitgegaan van een aantal principes. Deze principes zijn ook leidend voor deze opleiding

- ☐ De mens is een ondeelbaar geheel en onderdeel van zijn omgeving en kan niet gereduceerd worden tot diagnoses, symptomen en afwijkingen van de norm.
- ☐ De mens heeft een aangeboren vermogen tot gezondheid en welbevinden.
- ☐ De natuur heeft helende en herstellende eigenschappen die bijdragen aan gezondheid en welbevinden.
- ☐ Integrative nursing is gericht op de persoon en gebaseerd op relaties.
- ☐ Zorg vanuit integrative nursing is gebaseerd op evidence en maakt gebruik van alle interventies die het zelfhelend vermogen ondersteunen, beginnend bij de minst invasieve tot meer invasieve, afhankelijk van de behoefte en de context.
- ☐ Integrative nursing richt zich op de gezondheid en het welbevinden van zowel de zorgvrager als de zorgverlener.

⁶ Dit model is ontwikkeld door leden van NIKIM

Integrative nursing is person-centered and combines two or more paradigms of care and treatment modalities, consisting of an interdisciplinary and non-hierarchical blending of both conventional and evidence-informed complementary non-pharmacological interventions. Integrative nursing is a way of being, knowing and doing that advances a whole health perspective to optimize well-being. Integrative nurses use evidence-informed strategies to support whole person, system and planetary healing.

integrative medicine and health reaffirm the importance of the relationship between practitioner and patient, focuses on the whole person, is informed by evidence, and makes use of all appropriate therapeutic and lifestyle approaches, healthcare professionals and disciplines to achieve optimal health and healing.

Stand van zaken AIM

- ☐ De AIM biedt sinds 2015 een gedegen en unieke opleiding aan in integrative medicine.
- ☐ De AIM is voorloper in Europa.
- ☐ Inmiddels hebben bij de Academy of Integrative Medicine 400 artsen, huisartsen en medisch specialisten, de opleiding integrale geneeskunde met goed gevolg afgerond.
- ☐ Sinds 2020 is er een tweede studiejaar bij gekomen en vanaf september 2022 wordt de tweejarige opleiding als één geheel aangeboden.
- ☐ Vanaf september 2025 wordt de opleiding integrative nursing aangeboden. Vergelijkbare opleidingen worden ook elders in Europa aangeboden. Met deze opleidingen vindt jaarlijks uitwisseling plaats.

Over de Academy for Integrative Medicine

De Academy for Integrative Medicine (AIM) is opgericht in 2015 en is momenteel het toonaangevende opleidingsinstituut in Nederland op het gebied van integrative medicine.

Het hoofddoel van de AIM is het bevorderen van de implementatie van een integrale visie op geneeskunde in de Nederlandse gezondheidszorg.

Om dit doel te bereiken streeft de AIM de volgende subdoelen na:

- ☐ Het aanbieden, op basis van wetenschappelijke inzichten, van onderwijs gericht op:
 - Visie, kennis en vaardigheden ten behoeve van de toepassing van de principes van integrale zorg;
 - Het ontwikkelen van een open attitude ten opzichte van gezondheid en gezondheidsbevordering;
- ☐ De ontwikkeling van de arts, de verpleegkundige en andere zorgprofessionals, zowel professioneel als persoonlijk;
- ☐ Het ontwikkelen en onderhouden van netwerken rond integrative medicine en integrative nursing;
- ☐ Het actief bijdragen aan kennisdisseminatie; en het agenderen van kennisbehoeften en bijeenbrengen van kennis.

De AIM is nauw verbonden met het *Consortium voor Integrale Zorg en Gezondheid (CIZG)*. Dit Consortium is een Nederlands samenwerkingsverband van academische en topklinische ziekenhuizen, een GGZ-organisatie en een onderzoeksinstituut. Het CIZG streeft een integraal gezondheidszorgsysteem na met wetenschappelijk onderbouwde, veilige en effectieve behandelingen.

Visie op leren

De veranderingen in de gezondheidszorg in Nederland vragen om een actieve participatie van zorgvragers in de zorgverlening. Deze ontwikkeling komt ook binnen de opleiding tot uiting. De leerbehoeften van jou als student staan centraal. Je voert je eigen regie en bent eigenaar van jouw eigen leerproces. Binnen onze opleiding hebben we aandacht voor zowel de vakinhoudelijke leervragen als het ervaren en het leerproces zelf. Het creëren van mogelijkheden om te leren, te ervaren én te ontwikkelen komt overeen met de praktijk binnen de zorg voor zorgvragers: het zelfmanagementproces van de lerende lijkt immers op het zelfmanagementproces van de zorgvragers.

Vanuit deze visie word je opgeleid als professional die verantwoordelijkheid neemt, met kennis van zaken het vak uitoefent en daarbij ethische vragen, maatschappelijke en professionele ontwikkelingen integreert in je denken en handelen. Daarnaast kun je een gefundeerde visie en mening geven en daarnaar handelen. In het leerproces zijn er verschillende voorwaarden van belang om je als professional zelfstandig,

initiatiefrijk en verantwoordelijk te laten bewegen. Essentiële factoren daarbij zijn je drijfveren en wat je inspireert. Zelfmanagement, samenwerking en coaching zijn daarnaast belangrijke factoren om je verder te ontwikkelen en het leerproces te bestendigen en te stimuleren.

Digitale leeromgeving

De digitale leeromgeving is ingericht op basis van de verschillende onderwijseenheden van de opleiding, waardoor je gemakkelijk en snel de juiste informatie kunt vinden of documenten kunt plaatsen. Per cursusdag vind je de lesbeschrijvingen, literatuur, kennisclips en andere relevante opleidingsinformatie. Mededelingen aan de groep worden geplaatst via het mededelingen-bord. Verder kun je via het leerplein ook opdrachten inleveren en bouw je daar je persoonlijke portfolio op. Dit is een aparte en afgeschermd map, waarin alleen jij en je docentbegeleiders inzage hebben. Ook kun je op verschillende manieren online samenwerken, overleggen en kennis delen via Teams. Voor lesdag 1 krijg je instructie over het gebruik van de leeromgeving en hoor je met wie je contact kunt opnemen bij vragen of indien ondersteuning is gewenst.

Onderwijsvorm

Het lesmateriaal wordt zodanig aangeboden dat de studenten de mogelijkheid krijgen om veel mee te maken door te doen, te observeren, te werken in projecten en groepjes, met opdrachten en de mogelijkheid om werkbezoeken af te leggen. Aan de persoonlijke ontwikkeling wordt in het programma veel aandacht besteed.

In de opleiding wordt met zgn. maatjes gewerkt. Dat is de persoon met wie de student de persoonlijke huiswerk-opdrachten uitwerkt. Dit betekent dat er gestreefd wordt naar een even aantal studenten. Aansluitend aan de tweejarige basisopleiding kan de student deelnemen aan de algemene na- en bijscholingsdagen van de AIM.

Docenten

De opleiding wordt gegeven door Karlien Bongers als vaste hoofddocent. Daarnaast wordt een deel van de lesstof aangeboden door gastdocenten, zodat de student de mogelijkheid krijgt om met meerdere personen en benaderingen in het veld kennis te maken en te ervaren. De coördinatie en studentenbegeleiding zal worden verzorgd door Judith Meijer en Bea Tanis.

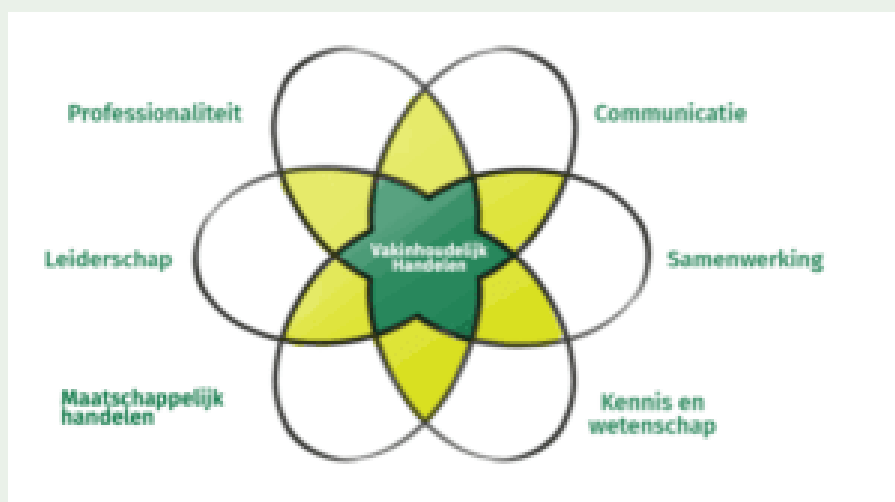
De opbouw van de opleiding

De opleiding bestaat uit twee jaar: een basisjaar en een verdiepingsjaar. Elk jaar bestaat uit twaalf lesdagen, met daarnaast opdrachten en huiswerk. Elke lesdag bestaat uit twee lesblokken van elk 3 uur.

In het basisjaar krijgt de student de mogelijkheid om kennis te maken met wat integrative nursing is en daarin vaardigheden te ontwikkelen. Ook wordt gewerkt aan

de ontwikkeling van de kennis en vaardigheden voor de rol van leefstijlcoach. In het tweede jaar wordt aan de hand van specifieke deelgebieden gewerkt aan een verdere verdieping van de kennis en vaardigheden, die in het eerste jaar zijn opgedaan.

De V&VN-afdeling complementaire zorg beschikt over een expertisegebied integrative nurse op basis van het CanMEDS-model⁷ en gaat dit het komend jaar met de leden actualiseren. In de opleiding is zoveel mogelijk aangesloten bij dit expertisegebied, dat nog in ontwikkeling is.

Opleidingsdoelen

Deze opleidingsdoelen zijn gebaseerd op het Europees kwalificatie raamwerk niveau 6 (EFQ6)⁸

Domein 1: Kennis

Feitelijke en theoretische kennis in brede context binnen een werk- of studierichting

De student zal in staat zijn om

- ☐ Geselecteerde complementaire en niet-farmacologische interventies te begrijpen
- ☐ De algemene kennis van complementaire interventies en integrative nursing toe te passen
- ☐ Mogelijke interacties te begrijpen wanneer zorgvragers zelf complementaire therapieën gebruiken
- ☐ Beperkingen en mogelijkheden voor het implementeren van integrative nursing in eigen context/land te begrijpen
- ☐ De nationale voorschriften en regels toe te passen die relevant zijn voor de uitvoering van geselecteerde interventies

⁷ <https://www.venvn.nl/media/bfjlzhm0/20160617-expertisegebied-verpleegkundige-complementaire-zorg.pdf>

⁸ Bron: INES Handbook

- ☐ Inzicht te verwerven in het gebruik van complementaire en niet-medicamenteuze therapieën en interventies door zorgvragers en de daarmee samenhangende argumenten en ervaringen
- ☐ Kennis te interpreteren uit casussen over het gebruik van complementaire en niet-medicamenteuze therapieën en interventies

Domein 2: Vaardigheden

Een scala aan cognitieve en praktische vaardigheden die nodig zijn om oplossingen te genereren voor specifieke problemen in een werk- of studieveld

De student zal in staat zijn om

Communicatie

- ☐ Algemene informatie te verstrekken aan zorgvragers en collega's over relevante complementaire en niet-medicamenteuze therapieën en interventies
- ☐ Een zelfverzekerde, open en professionele dialoog te voeren met zorgvragers over de stand van complementaire en niet-medicamenteuze therapieën en interventies
- ☐ Zorgvragers te begeleiden bij het zoeken naar betrouwbare informatie over gebruikelijke complementaire en niet-medicamenteuze therapieën en interventies
- ☐ Voldoende en begrijpelijke informatie over complementaire en niet-farmacologische therapieën en interventies te geven in relatie tot de specifieke behoeften van de zorgvragers

Praktisch

- ☐ De minst invasieve verpleegkundige interventie te selecteren bij het voldoen aan de basisbehoeften van zorgvragers

Reflectief

- ☐ Individuele en specifieke situaties van de zorgvrager te analyseren volgens verschillende gezondheids- benaderingen
- ☐ De autonomie en wensen van zorgvragers te (h)erkennen met betrekking tot complementaire en niet-medicamenteuze therapieën en interventies
- ☐ Bewijs voor veelgebruikte complementaire en niet-farmacologische therapieën en interventies te analyseren.

Ethisch

- ☐ Een vertrouwensvolle en zorgzame relatie op te bouwen met zorgvragers
- ☐ Ethische wijsheid in specifieke situaties van de zorgvrager te tonen
- ☐ Voor een open en nieuwsgierige benadering van zorgvragers te zorgen met betrekking tot hun behoeften en voorkeuren over complementaire en niet-farmacologische therapieën en interventies

Domein 3: Verantwoordelijkheid en autonomie

Zelfmanagement uitoefenen binnen de richtlijnen van de werk- of studiecontext, die meestal voorspelbaar zijn, maar aan verandering onderhevig zijn; toezicht houden op het routinewerk van anderen en enige verantwoordelijkheid nemen voor de evaluatie en verbetering van werk- of studieactiviteiten

De student zal in staat zijn om:

- Een holistische en integratieve benadering te gebruiken met betrekking tot verpleegkundige zorg⁹ en klinische besluitvorming in niet-complexe situaties van zorgvragers

Domein 4: Leefstijlcoach

De student zal in staat zijn:

- Kennis toe te passen m.b.t. een breed scala aan aspecten van gezond leven en een gezonde leefstijl, waaronder kennis over voeding, beweging, slaap, stress, bioritme, leefstijlgerelateerde aandoeningen en gedragsverandering
- Vaardigheden in te zetten om in een gesprek een ander (coachee) te motiveren tot gezonder gedrag. Daarvoor beschik je over een verzameling *tools* om op het juiste moment in te zetten. Naast inzicht in het juiste moment inzetten van die *tools* heb je ook de vaardigheid om ze goed te gebruiken.
- Een coachee te begeleiden en motiveren naar een duurzame gedragsverandering. Je kent diverse gedragsveranderingstechnieken en interventietechnieken en weet ze op het juiste moment in te zetten.
- Individueel te coachen maar je hebt ook de kennis en vaardigheid om groepen te coachen. Je kunt workshops ontwikkelen en het proces begeleiden in een groep.
- Bewustwording, kennis, vaardigheden en inzicht bij je coachees te vergroten. Je coacht de coachee naar meer eigen regie door de ander successen te laten ervaren.
- Kennis over onderliggende fysiologische processen van ziekte en gezondheid te begrijpen.
- Te reflecteren op je gedrag als professional en om planmatig in te gaan op je eigen ontwikkeling als leefstijlcoach.

Afronding van de opleiding

Na het basisjaar is er een open boek toets, waarin de opgedane kennis wordt getoetst. Aan het eind van de opleiding volgt een mondeling examen in de vorm van het voorbereiden en uitvoeren van een coachingsgesprek. Gedurende de opleiding wordt de opgedane kennis en ervaring ook op andere wijze manieren getoetst, met name door het uitvoeren van opdrachten, bijvoorbeeld in de vorm van een presentatie.

Het afronden van de opleiding biedt de student de mogelijkheid het werkveld te verbreden. Dat kan zijn een inhoudelijke verbreding in het vak dat de student al uitvoert, het kan ook een stap zijn naar een andere rol, bijvoorbeeld richting leefstijlcoach of expert op het gebied van integrative nursing.

Locatie

Het onderwijs wordt verzorgd in het Integraal Medisch Centrum (IMC) te Amsterdam.

⁹ Of een andere zorgdiscipline op Hbo-niveau

Studiegids AIM Integrative Nursing en Leefstijlcoaching
2025 - 2027

Het IMC is naast met de auto ook per openbaar vervoer goed te bereiken. Vanaf station Amsterdam Sloterdijk is het een paar minuten met de metro gevolgd door ca. 500m lopen.

Accreditaties

Accreditatie voor de opleiding wordt aangevraagd bij het KABIZ en bij V&VN.

Overzicht centrale thema per lesdag

Lesdag	Jaar 1	Jaar 2
1	Kennismaking & intro integrative nursing	Pijn & bewegingsapparaat
2	Emoties & wetenschap (deel 1)	Angst, depressie, PTSS
3	Emoties, lichaam & wetenschap (deel 2)	Vermoeidheid
4	Emoties & gedachten	Neurodegeneratieve klachten
5	Het bioveld & spiritualiteit	Hart- en vaatziekten longproblematiek
6	Presentatie zorgmodellen	Metabool syndroom (Diabetes Mellitus)
7	Stress	Kinderen
8	Voeding	Maag-darm-stoornissen
9	Helende omgeving, preventie & leefstijl- interventies	Vrouwelijke hormonen
10	Samenwerking & leiderschap	Oncologie
11	Gesprekstechniek: coaching, motiverende gespreksvoering en IN (AGO-FEMS)	Ouderen- & palliatieve zorg
12	Presentatie project- & implementatieplannen	Afronding & examen

Opleidingsdata eerste jaar: 2025-2026

13 september 2025

Lesdag 1: Kennismaking

18 oktober 2025

Lesdag 2: Emoties en wetenschap (deel 1)

15 november 2025

Lesdag 3: Emoties en het lichaam en wetenschap (deel 2)

29 november 2025

Lesdag 4: Emoties en gedachten

20 december 2025

Lesdag 5: Het bioveld en spiritualiteit

17 januari 2026

Lesdag 6: Inleiding andere zorgsystemen

31 januari 2026

Lesdag 7: Stress en culturele competentie

21 februari 2026

Lesdag 8: Voeding

28 maart 2026

Lesdag 9: Helende omgeving, preventie en leefstijlinterventies

18 april 2026

Lesdag 10: Samenwerken en verpleegkundig leiderschap

6 juni 2026

Lesdag 11: Gesprekstechnieken: (leefstijl-)coaching, motiverende gespreksvoering en integratieve nursing anamnese

27 juni 2026

Lesdag 12: Afronding jaar 1

Opleidingsdata tweede jaar: 2026-2027

Ten tijde van het opstellen van deze studiegids zijn de data voor het tweede jaar nog niet definitief vastgesteld. De data zullen z.s.m. bekend worden gemaakt.

Informatie over de opleiding

Onderwijscommissieleden van integrative nursing

Specifiek voor deze opleiding is binnen AIM een onderwijscommissie ingesteld, die verantwoordelijk is voor de kwaliteit van het geboden onderwijs. De commissie is verantwoordelijk voor het geboden onderwijs, de kwaliteit, de toelating en de accreditatie. De commissie bestaat uit de volgende personen: Karlien Bongers, Martine Busch, Judith Meijer, Bea Tanis, Marion Giesberts en Wencke Ameling.

Kwaliteitsbewaking

De kwaliteitsbewaking van de opleiding vindt op de volgende wijze plaats:

- ☐ Evaluatie door de studenten
- ☐ Jaarlijkse bespreking in de onderwijscommissie 'integrative nursing' van de AIM
- ☐ Jaarlijkse uitwisseling online met de INES opleiders in Europa.

Besloten onderdelen

De lessen van de opleiding integrative nursing zijn alleen toegankelijk voor de ingeschreven deelnemers aan de opleiding.

Open onderdelen

AIM organiseert geregeld bij- en nascholingen voor haar studenten. Deze staan ook open voor de studenten integrative nursing tegen een extra vergoeding. Informatie hierover vind je op de website en het leerplein van AIM.

Toelatingseisen

De tweejarige opleiding integrative nursing van de Academy for Integrative Medicine is bestemd voor verpleegkundigen van minimaal werk- en denkniveau 5¹⁰.

Voor verpleegkundig specialisten bestaat eventueel ook de mogelijkheid om onder specifieke voorwaarden deel te nemen aan de opleiding integrative medicine. De besluitvorming hierover vindt plaats door middel van een gemotiveerd verzoek, gericht aan de onderwijscommissie van de integrative medicine.

Studiebelasting

De studiebelasting voor deze opleiding gedurende het jaar bedraagt gemiddeld vier tot acht uur per week.

Lestijden

De lesdagen vinden het eerste jaar plaats op een zaterdag en duurt van 10 tot 17 uur met pauzes tussendoor.

¹⁰ De student dient minimaal een opleiding op niveau 4 aantoonbaar met succes te hebben afgerond.

Portfolio

Van iedere deelnemer wordt verwacht dat deze tijdens de tweejarige opleiding een portfolio opbouwt met een verslag van het werkbezoek en de uitwerking van de opdrachten. De inhoud van het portfolio wordt nader beschreven in de eindtermen.

Werkbezoek

Binnen de opleiding zijn twee werkbezoeken in een Integrative nursing/M-praktijk verplicht, waarvan ook een schriftelijk verslag wordt gemaakt. Dit is onderdeel van het eerste jaar.

Het format voor een verslag van een werkbezoek is opgesteld door de examencommissie van de onderwijscommissie (OWC).

Lesmateriaal

Verplicht materiaal

- ☐ Artikelen (zie leerplein)
- ☐ Videolessen (zie leerplein¹¹)
- ☐ Bongers, K., Van Koppen, A., (2017) Integrative Medicine, zorg voor gezondheid en geluk, (tweede druk), De Arbeiderspers¹²
- ☐ Eliens, A. Strybol, N. Bijl W. Integratieve verpleegkunde, Virtuoots, 2025
- ☐ Dekker P, de Kanter W (2010). Motiveren kun je leren (1e druk), Thoeis Uitgeverij.
- ☐ T.b.v. lesdag 6: Aakster C, Kortekaas F, (2016) Integrale geneeskunde, Uit de reeks: Geneeswijzen in Nederland, AnkhHermes

Aanbevolen literatuur

- ☐ Van Beek M, Tijmes I (2020). Leren coachen (7e herziene druk), Uitgeverij Boom/Nelissen.
- ☐ Rakel, D (2022). Integrative Medicine (5e druk), Elsevier-Health Science Division.
- ☐ Kreitzer MJ, Koithan M (2014) Integrative Nursing. Oxford University Press.
- ☐ Kreitzer M. J. (2015) Integrative Nursing: Application of Principles Across Clinical Settings. Rambam Maimonides Medical Journal, 6(2), e0016
<https://www.rmmj.org.il/issues/20/Articles/484>
- ☐ Capel, P (2018). Het emotionele DNA (4e druk) K. PI Education.

Vrijstelling

In speciale gevallen kan voor onderdelen vrijstelling verleend worden door de onderwijscommissie. Stel hiervoor een brief op met de exacte onderdelen waarvoor je vrijstelling vraagt en stuur eventuele bewijsstukken mee. Aanvragen kunnen worden verstuurd naar info@aim-edu.nl

¹¹ <https://youtu.be/ION3WPegRaU>, <https://www.youtube.com/watch?v=2K1Om9PFWes>,
<https://youtu.be/CGXhCYvjQBA>, https://youtu.be/rIZojXh2_kQ, <https://youtu.be/-yoXFFvWSpg>

¹² Het boek wordt door de opleiding aangeboden, zit in de opleidingsprijs inbegrepen

Uitstel

Als je uiterlijk een week voor de uiterste inleverdatum van de opdracht uitstel aanvraagt kan dit voor bepaalde tijd worden verleend. Aanvragen tot uitstel dienen besproken worden met de hoofddocent.

Examenreglement

De lesdagen van het programma zijn allemaal verplicht. Om aan het examen deel te kunnen nemen hanteren wij een 85% (fysieke) aanwezigheidsplicht. Dit betekent dat de student van elke jaar minimaal 10 van de 12 lesdagen moet bijwonen. Het online volgen van een les wordt niet opgevat als aanwezig zijn.

Examen

Het tweede jaar wordt afgesloten met een mondeling examen. Het examen bestaat uit het maken van een AGO-FEMS IN coachingsplan voor een zorgvrager en het uitvoeren van een coachingsgesprek met een client. Ook geeft de student een presentatie over haar bevindingen met het implementatie-/projectplan. Bij een goed resultaat, voldoende afwezigheid, het indienen van een volledig portfolio en het aantoonbaar uitvoeren van alle opdrachten, ontvangt de student zowel een certificaat 'integrative nurse' als een certificaat 'leefstijlcoach'.

Herkansing

Als je een onvoldoende voor een of meerdere opleidingsopdrachten haalt, zal door de onderwijscommissie nader worden besloten of herkansing realistisch is. Als al een voldoende voor de opdracht is behaald, kan deze niet worden herkanst ten behoeve van een hoger cijfer.

De herkansingsdata voor het examen zullen nader worden gecommuniceerd.

Diploma

Na afronding van de opleiding, inclusief het afleggen van het examen met een positief resultaat, wordt een diploma verkregen en de titel 'integrative nurse' en een certificaat leefstijlcoach.

Praktische informatie

Studiekosten

€ 3.900, -- voor de gehele opleiding, inclusief inschrijfgeld, deelname aan de lesdagen, de studentenbegeleiding en het examen.

Bij het inschrijfgeld zijn het digitale lesmateriaal, koffie, thee en snacks inbegrepen. Het inschrijfgeld kan ook voldaan worden in termijnen. Meer informatie hierover is beschikbaar bij inschrijving.

Studiefinanciering

Bij problemen met het financieren van de studie kun je met ons contact opnemen via info@aim-edu.nl.

Erkenning

De Academy for Integrative Medicine is CRKBO gecertificeerd. Dit betekent dat de AIM als onderwijsinstelling erkend is en vrijgesteld is van BTW.

Organisatie

De AIM heeft een bestuur, een onderwijscommissie en een Raad van Advies. De personen die zich inhoudelijk inzetten voor het onderwijsprogramma zijn de onderwijscoördinatoren, de officemanagers, de leden van de onderwijscommissie, de dagvoorzitters en de docenten.

Bestuur

In het bestuur hebben de volgende personen zitting:

- ☐ Voorzitter: Frans Kusse, arts voor integrale geneeskunde, voorzitter van de Artsen Vereniging Integrale Geneeskunde (AVIG), redactiecoördinator van het Tijdschrift voor Integrale Geneeskunde (TIG)
- ☐ Lid: Peter Wouters, Organisatiekundige en bestuurder in onderwijs en zorg, tevens mind-body-energy practitioner.
- ☐ Vice-voorzitter: Bea Tanis, internist-hematoloog/oncoloog en epidemioloog, arts voor integrale geneeskunde en leefstijlgeneeskunde
- ☐ Penningmeester: Gerard Wiringa, arts voor integrale geneeskunde en leefstijlgeneeskunde
- ☐ Secretaris: Laura Fleur

Raad van Advies

De AIM kent een Raad van Advies waarin de volgende personen zitting hebben:

- ☐ Dr. Erik Baars, arts(n.p.)-epidemioloog. Lector Antroposofische Gezondheidszorg, Hogeschool Leiden. Senior-onderzoeker Gezondheidszorg, Louis Bolk Instituut
- ☐ Drs. Martine Busch, directeur van het Van Praag Instituut
- ☐ Prof. dr. Sarah Durston, hoogleraar Ontwikkelingsstoornissen in de hersenen van het UMC Utrecht
- ☐ Dr. Marianne van der Heijden, onderzoeker bij de afdelingen Inwendige Geneeskunde en Kinderchirurgie van het Erasmus MC-Sophia Kinderziekenhuis. Medisch antropoloog en gepromoveerd op de effectiviteit van muziek interventies bij pijn en angst
- ☐ Prof. dr. Rogier Hoenders, psychiater, senior onderzoeker en deeloppleider volwassenenpsychiatrie van Lentis. Tevens is hij oprichter en manager

Studiegids AIM Integrative Nursing en Leefstijlcoaching 2025 - 2027

- behandelzaken van het Centrum Integrale Psychiatrie van Lentis.
- ☐ Prof. dr. Leonard Hofstra, hoogleraar Cardiologie aan VU University Medical Centre Amsterdam
 - ☐ Drs. Philip J. Idenburg MBA, Managing Partner BeBright & Initiator Diagnose healthcare transformation program en auteur van o.a. Diagnose 2025.
 - ☐ Prof. Connie Jimenez, hoogleraar Medische Oncologie, Amsterdam UMC. Hoofd translationeel onderzoekslaboratorium dat met innovatieve massaspectrometrie systeembiologische inzichten genereert in kanker, dementie en cardiovasculaire ziekten
 - ☐ Prof. dr. Carlo Leget, hoogleraar Zorgethiek en bijzonder hoogleraar Zingeving en Ethiek in de palliatieve zorg
 - ☐ Dr. Eva Noorda, oncologisch chirurg in Isala Zwolle. Naast de borstkankerzorg, zet zij zich in voor integratieve zorg in het ziekenhuis en het landelijk opleiden en informeren van zorgprofessionals op het gebied van leefstijl en evidence based complementaire zorg. Zij denkt graag mee over de zorg van de toekomst en de rol van de AIM hierin
 - ☐ Prof. dr. Jim van Os, hoogleraar Psychiatrie en voorzitter van de Divisie Hersenen UMC Utrecht
 - ☐ drs. Ines von Rosenstiel, kinderarts en arts voor Integrative Medicine
 - ☐ Prof. dr. Hanno Pijl, internist-endocrinoloog op de Afdeling Interne Geneeskunde en hoogleraar diabetologie (LUMC)
 - ☐ Prof. dr. Dirkjan van Schaardenburg, hoogleraar Reumatologie, in het bijzonder vroege diagnostiek en behandeling van reumatische ziekten, aan de Faculteit der Geneeskunde van de Universiteit van Amsterdam (AMC-UvA)
 - ☐ Dr. ir. Esther van de Wall, psychiater met specialisatie in de kinder- en jeugdpsychiatrie

Opleidingscoördinatoren en officemanagers

- ☐ Hoofddocent basis- en verdiepingsjaar: Karlien Bongers
- ☐ Algemeen opleidingscoördinator en studentenbegeleider: Judith Meijer
- ☐ Studentenbegeleider: Bea Tanis
- ☐ Officemanagers: Corine Teeuwen, Elisa Cruys, Laura Fleur, Odilia van der Kleij, Margriet Schouten

Commissies

De Academy for Integrative Medicine kent de volgende commissies:

- ☐ Accreditatiecommissie
- ☐ Examencommissie
- ☐ Klachtencommissie
- ☐ Onderwijscommissie
- ☐ Toelatingscommissie
- ☐ Wetenschapscommissie

Algemene voorwaarden

Door inschrijving geeft de deelnemer te kennen deze voorwaarden te accepteren.

Doelgroep en aanvangsniveau

De opleidingen en nascholingen van de Academy for Integrative Medicine (AIM) zijn bestemd voor artsen en verpleegkundigen. Voor de opleiding Integrative Medicine wordt minimaal vereist dat de deelnemer basisarts is, of daarvoor afstudeert. Voor de opleiding integrative nursing wordt minimaal vereist een verpleegkundige of vergelijkbare opleiding op niveau 5.

De voertaal van de opleidingen is Nederlands. Dit tenzij in de opleidingsomschrijving op de website anders wordt aangegeven.

Aanmelding

Aanmelding vindt plaats via de website van de AIM (www.aim-edu.nl) door het invullen van het inschrijfformulier en is definitief na ontvangst van de betaling van het inschrijfgeld.

De inschrijving vindt plaats in volgorde van ontvangst van de betaling. Zodra de betaling is binnengekomen, ontvang je een factuur waarop vermeld staat: Je betaling is in goede orde ontvangen. Deze factuur is ook jouw bewijs van inschrijving.

Herroeping/bedenktijd

Je hebt het recht om jouw inschrijving tot 14 dagen na datum van inschrijving zonder opgave van reden te annuleren. Je krijgt dan jouw volledige inschrijfgeld binnen 14 dagen na annulering teruggestort. Om gebruik te maken van dit recht kun je contact opnemen met info@aim-edu.nl. Deze bedenktijd geldt ook als de deelnemer de cursus boekt en het bedrijf of werkgever deze betaalt. Indien het bedrijf/de werkgever het contract afsluit, geldt geen bedenktijd.

E-mail en website

E-mail is een efficiënte vorm van communicatie tussen het secretariaat van de AIM en de deelnemers aan een opleiding. Het bewijs van deelname ontvang je per e-mail. Daarom verzoeken wij je om jouw e-mailadres in te vullen op het inschrijfformulier. Raadpleeg ook regelmatig de website van de AIM voor actuele informatie.

Vragen en beschikbaarheid secretariaat

Vragen van administratieve aard of met betrekking tot het onderwijs kunnen per e-mail gesteld worden aan info@aim-edu.nl. Je ontvangt zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk binnen twee weken bericht.

Facturering

De prijs voor de opleidingen is inclusief digitaal lesmateriaal, koffie, thee en snacks. Tussentijdse prijswijzigingen zijn voorbehouden en de prijzen worden jaarlijks geïndexeerd. Het inschrijfgeld dient voor aanvang van de opleiding te zijn voldaan. Bij niet vooraf betalen kan de AIM de toegang tot de opleiding weigeren. Alle kosten ontstaan door wanbetaling, zijn voor rekening van de deelnemer.

Conditie waarvoor een opleiding niet door kan gaan

De AIM behoudt zich het recht voor om bij minder dan 24 inschrijvingen voor de opleiding de start uit te stellen en de inschrijvingstermijn te verlengen. Je wordt hiervan 1 maand van tevoren per e-mail op de hoogte gebracht. De volgende startdatum is dan de eerstvolgende datum in de originele planning van de opleiding.

Annuleringen

Voor annulering na het verstrijken van de bedenktijd gelden de volgende regels:

- ☐ Tot uiterlijk drie weken voor aanvang van de opleiding wordt € 10,- administratiekosten in rekening gebracht.
- ☐ Bij annulering in de periode tussen drie weken en één week voor aanvang van de opleiding wordt 50% van de studiekosten in rekening gebracht.
- ☐ Bij annulering binnen een week voor aanvang van de opleiding wordt het gehele bedrag van de studiekosten in rekening gebracht.
- ☐ Bij het niet verschijnen van de deelnemer is het gehele bedrag van de studiekosten verschuldigd.
- ☐ Er vindt geen restitutie plaats bij annulering van de opleiding gedurende het studiejaar, termijnbetalingen blijven doorlopen. De deelnemer wordt de mogelijkheid geboden om bij uitval te herstarten in het opvolgende studiejaar. De gevolgd lesdagen blijven één studiejaar geldig. Bij het vervolg in het opvolgende studiejaar wordt het prijsverschil van de opleiding in rekening gebracht.
- ☐ Het annuleren van de opleiding dient schriftelijk plaats te vinden.

Intellectueel eigendom

De Academy for Integrative Medicine (AIM) investeert veel in goed studiemateriaal en behoudt zich alle rechten voor met betrekking tot het studiemateriaal.

De opdrachtgever/deelnemer is niet gerechtigd materiaal waarop auteursrechten of andere rechten berusten op enigerlei wijze aan derden af te staan of in gebruik te geven.

Het copyright van de opleiding Integrative nursing berust bij Karlien Bongers en Judith Meijer.

Acties

Voor speciale acties kunnen afwijkende of aanvullende voorwaarden gelden. Deze staan dan vermeld op de website en het inschrijfformulier dat bij de speciale actie hoort.

Geheimhouding

De AIM gaat vertrouwelijk om met jouw persoonsgegevens. Zie ook onze privacyverklaring.

Acceptatie

Door inschrijving geeft de opdrachtgever/deelnemer te kennen deze voorwaarden te accepteren.